

Književna poročila.

Dr. Krek Gregor: Zgodovina in sistem rimskega zasebnega prava. Drugi zvezek: Obligacijsko pravo. Družba sv. Mohorja v Celju. 1937. Str. 545. Cena 232 Din.

Prej, kakor smo pričakovali lansko leto, ko smo poročali o splošnih naukih in stvarnem pravu kot prvem snopiču Zgodovine in sistema rimskega zasebnega prava, ki ga je napisal univ. profesor Korošec, smo dobili še pred pričetkom novega šolskega leta od univ. prof. K r e k a drugo knjigo tega nad vse važnega učbenika. Rimsko obligacijsko pravo, ki ga obravnava naznanjena knjiga, ima še vse večji pomen za moderno pravo kakor stvarno; vprav izoblikovanost, razčlenjenost in prilagodljivost tega prava so dajale rimskemu pravu ono nadrejeno stališče, ki ga je prikazovalo nasproti pravom drugih mladih narodov, dedičev rimskega svetovnega imperija in po zatonu istega delivcev njegove oblasti, za tako dovršeno, da se mu je moralo umakniti njih skromno narodno pravo in odstopiti mesto načelom prava, ki ga je ustvaril premagan in izumrl narod. Iz te zavesti je nastala pričujoča knjiga, ki je mnogo več kot oris osnovnih načel iz obligacijskega prava, in kateri je moral postati okvir, določen za uvod v neko pravno disciplino, mnogo preozek. Razrastla se je v mogočen sistem, ki bo najboljša podlaga za spoznavanje modernega prava več ali manj tudi v njegovih podrobnostih. Tako pisatelj mlademu pravniku ni podal le izklesanih pravnih likov, marveč mu jih je tudi ponazoril in pokazal, kako obvladujejo ti instituti vsakdanje življenje, kako se preobražajo dejanska razmerja v pravna, kako pa se nasprotno ob drugačnih dejanskih razmerah spreminja s temi tudi pravo. Tej usodi, ki zasleduje vsako človeško tvorbo, seveda tudi rimsko pravo ni moglo uteči, zato to spoznanje tudi zorečemu pravniku ne bo moglo vzeti vero v dognanost istega, čeprav bo uvidel, da mora biti razvoj prava mogoč tudi še preko tistih osnovnih oblik, ki jih je spoznal in utrdil že rimski pravniški duh. Saj doživljamo vprav v novejšem času največjo spremembo zasebnega prava, temelječega na rimskem. Kakor je pognalo to svoja mogočna debela iz povsem individualnih korenin in to ob času, ko je pričela ginevati osebna svoboda v zunanjem političnem svetu, tako se je pričela socializacija tega prava, ko so obvladovale politični svet največje demokratske svoboščine. Bodočnosti pa je prihranjena rešitev vprašanja, ali bo ostala še naprej antiteza javno in zasebno pravo, ali pa se bo pravo zlilo res v eno skupno enoto.

Sistem, ki ga uporablja profesor K r e k pri podajanju obligacijskega prava, je v glavnem sicer običajni, ki je že dobro preskušen. Prvi splošni del razlaga pojem, nastanek in predmet obveze, subjekte teh, njih utrjevanje in prestanek. Drugi del opisuje posamezne obveznostne tipe, pričlenja s kontrakti, nadaljuje nato z brezimnimi realnimi kontrakti in obilico paktov, prehaja nato k deliktom in končava s kvazidelikti. Da prikažemo vsaj deloma način in vsebino podajanja, naj omenimo samo poglavje o namestovanju. Najprvo razlaga pisec, zakaj je potrebno namestovanje, kaj je po vsebini in kakšne vrste imamo. Nato razlaga pravno razmerje med namestnikom in namestovancem, kaže na razliko med nalogom, pooblastilom in pooblastitvijo, končno pa podaja pravne posledice namestovanja. Ko so vprav otipljivo razloženi vsi ti osnovni pojmi, prehaja pisec k podrobnim določbam rimskega prava. Pri tem riše zgodovinski razvoj in kaže na posamezne ustanove, ki so lahko pogrešale neposredno posredovanje, pa nosile v sebi že tudi kali za nastanek tega in oznanjale njega pravno potrditev.

Ali npr. pri poglavju o kupni pogodbi so opisani najprej pojem, predmet in učinki kupne pogodbe, nato obveznosti in pravice, izvirajoče iz nje, prodajalčeva odgovornost za evikcijo in končno odgovornost za kakovost stvari. Pri vsakem pravnem liku pa je s kratkimi črtami navedena ureditev našega odz. Že iz tega se vidi, da se pri razlagi ne omejuje samo na logično izvedbo posameznih pravnih pravil, ampak utemeljuje, sledeč sociološki metodi, nastanek pravnih norm zgodovinsko. Pri tem riše sicer na kratko, a vendar nazorno gospodarske, socialne in kulturne pojave posameznih razdobij, ki so vplivali v določeni smeri na pravni razvoj. Tako omogoča pravniku vpogled v nastanek prava in mu kaže, da je to predvsem plod dejanskih razmer. Jasnost in dognanost izražanja, združeni s preglednostjo v podajanju in v lahko umljivem jeziku, pri čemer se avtor ne pomišlja, da pojasni vnovič celo pojme, ki so bili obravnavani že v 1. snopiču, sta veliki prednosti knjige, ki posredujeta v odlični meri razumevanje te, za začetnike sicer težavne materije. Nakazovanje na prizadevanja in ugotovitve modernih raziskovalcev pa naj napotuje pravnika tudi na samostojno razmišljanje in naj mu bo prvi kažipot k nadaljnji poglobitvi njegovih študij.

Ker spada knjiga k našim prvim osnovnim delom iz zasebnega prava, se moramo ustaviti tudi pri terminološkem vprašanju. V tem pogledu imamo res za seboj že razvoj nekoliko desetletij. Toda pomniti je, da nam da šele zaokrožen sistem res kritičen pregled vsega tega, kar smo dognali doslej. Zato moramo vedeti, da ta razvoj navzlic temu še ni dovršen, čeprav smo izdali že toliko in toliko zakonov na domačem jeziku. Naposled naj bo dovoljena še ugotovitev, ki se prav gotovo ne sme prezirati. Do osvobojenja smo gradili svojo terminologijo izključno na podlagi nemško-avstrijske, prevajali iz nemškega jezika in se tu pa tam ozirali še kaj na slovanske jezike, pri tem več na češčino kakor na bližnjo hrvaščino. Danes pa tega ni več. Podlaga današnjega prava niso več nemški zakoni, marveč naši, ki res še niso pisani v slovenskem jeziku. Toda drugačna podlaga zahteva včasih nujno preorientacijo v tem smislu, da bo treba zamenjati termine, ki ne ustrezajo docela z drugimi, ako so ti tudi domači in se skladajo z onimi, ki so navedeni v publiciranih zakonih. Kakor pa bi bilo na eni strani preveliko novotarjenje napačno, tako na drugi strani tudi ne smemo biti preveč ozko-srčni in zametavati vse, kar bi sicer mogli sprejeti brez škode. Zato slovenimo danes mnoge termine, katere smo izražali prej izključno po rimskih oblikah, kakor smo jih prevzeli iz avstrijske terminologije. Da jasnosti to ni v kvar, dokazuje pričujoča knjiga, ki navaja obilico takih terminov (ovekovečenje obveze, odstop, prenovitev itd.). Seveda brani vprav predmet sam, rimsko pravo, da nikakor ni mogoče, opustiti vseh rimskih izrazov. Pa tudi nekatere specifično rimske pojme je K r e k zelo posrečeno ponašil, n. pr.: toge in gibke pogodbe. Sploh se mu je ta del posrečil prav tako kakor vsebinski. Zamenjal bi samo nekatere izraze, za katere imamo že v drugih knjigah ali tudi zakonih vpeljane drugačne, n. pr. za nemarnost vselej malomarnost, za neprištevitost iz kazenskega prava sprejeti dobri izraz vračunljivost, za neplačevitost (ki v praksi ni v rabi) — plačilna nesposobnost, za odrek — odrečenje, ki ga rabi že Bežek in ki zveni zlasti pri zvezah blagoglasneje, po Pletišniku namesto prenehanje — prestanek prava ali obveze, darovalcu dajem prednost pred dariteljem. Težak je bil problem slovenjenja „Vollmacht — Ermächtigung“. Prvo se sloveni s pooblastilom, za drugo se predlaga „oblastitev“. Pri tem ostane še izraz „pooblastitev“, ki ga nazivlje pisec pravilno kot akt, s katerim se izkaže namestnik sopogodniku, da sklene posel v pooblastiteljevem imenu, sicer se ga pa izogiba.

„Oblastitev“ pomeni dejansko, dati komu oblast, to pa izražamo običajno s „pooblastiti“. Med „pooblastitvijo“ in „oblastitvijo“ v govoru zato ne občutimo večje razlike kakor med „izpolnitvijo“ in „spolnitvijo“. Zato tudi zgolj črkovna razlika ne bo dovolj velika, da bi pojasnjevala tudi stvarno. Zadevna izvajanja kažejo sama na težkoče pri takšnem izražanju. Ako smo torej ostali pri „pooblastilu“ kot pravnem poslu že zaradi tega, ker je izraz že trdno ukoreninjen, čeprav pomeni tudi listino o tem, moremo tudi namesto „oblastitve“ reči mirno „pooblastitev“, ker imamo tudi „pooblaščenca“ in ne „oblaščenca“. Ako bi pa kdo menil, da bi grešil zoper pravniško jezikovno točnost, bi bil menda na mestu izraz „poveritev posla“. Za facultas alternativa pa bi predlagal „izberna možnost“, kar besedno bolj izraža vsebino pojma kakor alternativna oblastitev.

Zadnji primer jasno kaže, kako težavna je končna odločitev o podobnih vprašanjih. Ako so bili izraženi zato ob množici izrazov tako maloštevilni pomisleki, potrjuje to le že gori navedeno sodbo o knjigi. Vsebine se pa seveda vse to nič ne dotika, zato mora splošna sodba izzveneti v vsestransko odobravanje. Novi učbenik predstavlja v vsakem pogledu mogočno obogatitev naše pravniške literature. Delo je toliko pomembnejše, ker nismo dobili samo „uvoda“ v obligacijsko pravo, marveč obširen sistem. To pa pomeni zelo veliko in prav zato morajo biti profesorju K r e k u za njegovo knjigo hvaležni tisti, ki se šele posvečajo pravniškemu študiju, pa tudi tisti, ki jim je uporaba prava vsakdanji življenjski poklic.

Dr. Rudolf Sajovic.

Dr. Gosar Andrej: Za nov družabni red. Sistem krščanskega aktivizma. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1. zvezek: Uvod in osnove, l. 1935., str. 575. 2. zvezek: Cilji in pota, l. 1935., str. 986.

Kakor pove naslov sam, gre za knjigo družbenih, političnih, gospodarskih in drugih postulatov, o njih upravičenosti in izvedljivosti. Jasno je, da pomeni napisati takšno delo, postaviti v račun eventualnosti in negotovosti bližje in oddaljenejši bodočnosti, t. j. se po velikem delu odreči eksaktnosti. Snov sama po svoji naravi rada zavaja k subjektivnosti. Čim bolj se ji je avtor izognil in čimbolj se mu je posrečilo opreti svoja mnenja na nepobitna dejstva in neovržene razloge, tem večja je kakor vprav v tem primeru, vrednost njegovega spisa in trajnost njegovega pomena.

Glavne črte novega družabnega reda se podajajo avtorju iz načel krščanske socialne in gospodarske etike, t. j. iz svetovnega nazora. Iz načel katerega si bodi svetovnega nazora t. j. od določenih pogledov na svet in človeka, na socialne in kulturne vrednote, bi moral izhajati tudi vsak drug avtor podobnega spisa. O izhodni točki torej ne more biti debate in ne ocene, kvečjemu se more reči, da so zahteve, ki naj jih uresniči opisovani novi družabni red, kar se posvetnih plati tiče, obenem zahteve vseh pravih človekoljubov. Oцени so dostopne le stopnja objektivnosti, ki jo dosega avtor v podajanju dejanskega stanja, konkludentnost argumentacije in primernost sredstev in poti, ki naj vodijo k novemu družabnemu redu.

Po avtorjevih načelnih pogledih na svet in smisel človeškega življenja mora biti ta novi družabni red takšen, da bo vladala v njem obča blaginja. Ta blaginja se mora uresničiti tako subjektivno kakor objektivno. Subjektivne blaginje ne moremo določiti občevaljavno, ker zavisi od svetovnonazornih pogledov na življenje in socialne vrednote ter od različne narave ljudi in bi se tudi ob popolnem zenačenju pogojev življenja ne mogla uresničiti. Vsekakor pa tudi stoji, da za prevesno večino ljudi brez gnotne blaginje ni subjektivne blaginje t. j. zado-

voljnosti s samim seboj in z družabnim redom, notranje uravnovešeni in smisla za občestveno življenje in njegove dolžnosti. Logični posledek je, da je treba subjektivni občji blaginji prej ustvariti možnosti nastanka. V novem družabnem redu mora biti zaradi tega poskrbljeno, da bodo v njem vsi ljudje ter vsi potrebni in koristni stanovi in sloji lahko primerno živeli, da se življenjski standard tudi najnižjih slojev dvigne na višino, ki bi ustrezala sodobnemu pojmovanju človeka vrednega in stanu primernega življenja.

Ugotavljanju, kaj je človeka vredno in stanu primerno življenje, t. j. izsleditvi, kakšna so objektivna merila in objektivni pogoji, posveča avtor dokaj vestnega truda in podrobne analize suhih dejstev; ne zadovoljuje se s samim postulatom, kakor po navadi pisci podobnih del, ki se temu razmotrivanju zaradi njegove težavnosti najraje izognejo; to je treba posebej omeniti.

Iz izsledkov svojega razbora o pogojih, merilih in stanju dejanskih razmer sklepa avtor, da je spričo neurejenosti socialnih in zlasti gospodarskih prilik ta občja blaginja dosegljiva samo s temeljito družabno reformo. Reforma pa mora biti, ako naj ima občja blaginja trajen obstanek, obenem duhovna, sociologična in gospodarska.

Za obravnavanje sociologične plati reforme si je pisatelj izmed mnogih teoretičnih sistemov sociologije izbral kot delovno hipotezo sistem, ki ga je med drugimi najbolj izoblikoval Toennies v slovitem delu „Gemeinschaft und Gesellschaft“ in ki je izšlo v prvi izdaji l. 1887. Po tem pojmovanju sociologične strukture človeštva in socialnega dogajanja sploh ločimo dva tipa sociologičnih tvorin: nekatere vrste sociologičnih skupin — imenujemo jih zajednice — nastajajo v naravnem toku življenja same po sebi (družina, rod, pleme, narod, stan, občina, država, cerkev i. dr.); one so nekakšne organične celote z neenakimi pravicami in funkcijami členov. Drugi tip obsega družbe, ki jih ustanavljajo ljudje samovoljno in poljubno z namenom, da ž njimi lažje dosežejo določene svoje smotre; člani teh skupin imajo od vsega začetka v njih isto vrednost in iste pravice. Izrečno je treba omeniti, da pojmuje avtor ta dva tipa le kot krajna, kot mejni točki, ki je med njima vse polno prehodnih tvorb. Dandanes, tako ugotavlja, prevladujejo zmiraj bolj umetno organizirane sociologične tvorbe in tudi v pravne zajednice prihaja mnogo vnanje organizacije; današnja družba je zelo atomizirana, v njej odločajo interesne skupine, zatlačujejo občestveno misel čisti poslovni odnosi, nedostaje pa stanovske vzajemnosti in moralnega čuta odgovornosti.

Novi družabni red pa more nastati samo, ako pojmujejo in občutijo ljudje družbo kot zajednico. Zato se mora družba znotraj tako organično naravnati, da pri posameznikih in v družbenih tvorbah odločata zopet smisel in duh prave zajednice; ta zajedniški čut mora najti izraza posebno v stanovski vzajemnosti, v sodelovanju stanov, ki v njem vrši vsak stan, ki je izrazit pojav družbene zajednice, svojo funkcijo in dolžnost. Edino z idejo stanovske vzajemnosti je mogoče v ljudeh na novo vzbuditi elementarno zavest poklicnih dolžnosti, moralni čut, ki vrše ljudje ž njim svoje družbene funkcije sami od sebe, iz notranje potrebe. Ako se to ne doseže, zatrjuje Gosar, so vsi reformatorični napori zastoj, kajti iz ljudi, ki ne občutijo svoje vezanosti na rodbino, stan, državo, narod, poklic, občino itd., ni mogoče ustvariti organično urejene družbe, ki bi v njej vsi ljudje našli svoje zadovoljstvo.

Primum necessarium je torej, gojiti duha, ki naj pridobe ljudje ž njim smisel za zavedno zajedniško udejstvovanje in podrejanje svojih individualnih interesov občim interesom. To je treba doseči s socialno

(občestveno) vzgojo. Kako, o tem razpravlja avtor obširneje v 2. zvezku (str. 865—900). Glavne konkretnejše zahteve so v tem pogledu, da se v zasebnem in javnem življenju brezpogojno priznavata resnica in pravica, da zavlada brezpogojno poštenje, da se odpovedo ljudje sleherni demagogiji, da se vodi radikalen boj proti materializmu in mamonizmu in da zavlada v družabnem življenju nov občestveni idealizem.

Toda spričo neurejenosti gospodarskega dogajanja in njenih posledic, ki zaradi njih večina ljudi nima odločilnega vpliva na svojo lastno blaginjo in ki zaradi njih vlada med stanovi razmerje, ki zvečine ni skladno z njih družabno vlogo in njih pomenom za družbo, se občja blaginja ne more uresničiti. Zavoljo tega bi občja blaginja ne mogla imeti obstanka, kajti šele, ako se ljudje oprostje največjih materialnih življenjskih skrbi, bodo mogli imeti smisel za njegovo duhovno stran. Vse grmenje proti kapitalizmu nič ne pomaga, dokler ljudje ne bodo preskrbljeni z najvažnejšimi potrebščinami. Treba se je torej obenem lotiti reforme materialnih življenjskih pogojev.

Tu pa se pričena dolga veriga težavnih praktičnih vprašanj: Kaj je treba vse reformirati na posameznih gospodarskih področjih, do katere meje in s kakšnimi sredstvi? Razbiranje teh gospodarskih problemov zavzema prevesno večino celega spisa. Tu velja trezen preudarek. Kajti gospodarstvo je racionalistične narave in ravno tako njegova tehnika. Najprej je treba čim najbolj skrbno in objektivno dognati, kaj je sploh mogoče z reformo doseči in kaj ne. Predvsem pa moramo temeljito poznati sedanji tržno-menjalni mehanizem in reformne možnosti trezno presoditi. Temu spoznavnemu namenu služi obširno poglavje prvega zvezka o gospodarskih osnovah; v njem podaja v zgoščeni obliki glavne izsledke svojega dela „Socialna ekonomija“ iz leta 1924. Treba priznati, da varuje avtor v tem delu svoje objektivno stališče, da podaja v strnjeni sistematiki le kajstva in pušča najstva ob strani oz. jih kot takšna jasno označuje. Skrbno loči tudi med pojavi zasebnega in narodnega gospodarstva. V glavnem gre za analizo kapitalističnega gospodarskega sistema, za redovitosti tržnomenjalnega mehanizma in za tvorjenje donosov, dohodkov in cen in njih medsebojnih zveznosti. Mnogo pažnje posveča tudi konsumu, ker zavisi, kakor ponovno poudarja, končno le od konsumentov, kaj, koliko in po kakšnih cenah se proizvaja t. j. v kakšne svrhe in kako racionalno se uporabljajo proizvajalna sredstva.

V naslednjih poglavjih si pa slede drug za drugim socialni in družbeni problemi. Tu razmotriva avtor zasebno gospodarjenje raz narodnogospodarsko in družbeno zrelišče, raz katero dobi način ukoriščenja gospodarskih sredstev drugačen značaj. Ker sta merilo in motiv zasebnega gospodarjenja edinole rentabilnost in je ono naravnano brezobzirno na doseganje čim večjega dobička, posledice ne morejo biti drugačne, kakor da najširše ljudske plasti ne morejo pridobiti sredstev za človeka vredno in stanu primerno življenje, da se človeška delovna moč na delovnem trgu popolnoma zenačuje z živalsko in mehanično delovno močjo in da vlada vsled neusmiljenega izkoriščanja neizbežno nasprotje med imovitimi delodavniškimi in delojemniškimi sloji. Neskladnosti med zasebnim gospodarstvom in narodnogospodarskimi ter občimi interesi so osnovane v naravi enih in drugih. Zato jih je mogoče odpraviti oz. v zaželeni meri omejiti le z reformo gospodarskega sistema in s smotrnim oblastvenim poseganjem v naravni tok gospodarskega življenja.

Na vprašanje, ali naj bo ta reforma revolucionarna in neposredna ali pa evolucionarna, posredna, odgovarja avtor, da se zbog nepovolj-

nih izkustev, pridobljenih s kolektivističnimi eksperimenti, priporoča samo posredni način reforme t. j. postopna delna preureditev gospodarstva na sedanjih njegovih osnovah; zato da govori tudi dejstvo, da so se osnove obstoječega gospodarskega reda (zasebna svojina, svobodna izbira dela in konsuma) že tako zakoreninile v človeški naravi, da si brez njih življenje sploh ne moremo več predstavljati.

Nadaljno konkretnejše vprašanje se glasi: s kakšnimi reformnimi ukrepi pa je mogoče doseči, da služi celokupno gospodarjenje zadovoljivo hkrati tako osebni težnji po največjem dobičku kakor v polni izmeri tudi obćim družbenim potrebam in interesom? Tako namreč, da dobiva vsak človek ono minimalno količino dohodkov, ki dovoljuje človeka vredno in stanu primerno življenje; z drugimi besedami, kako doseči, da so v poedinih narodnih gospodarstvih dohodki v celoti zadostni in da so ti dohodki med ljudi pravilno in pravično porazdeljeni? Na tej točki se je znašel avtor čisto logično pred najtežjimi gospodarskimi vprašanji, n. pr. kako ob nadaljni veljavi osnov sedanjega gospodarstva doseči zadostno visoke dohodke, kako naravnati dohodke brez dela, ki se, dokler priznavamo zasebno lastnino, ne dajo odpraviti, da bodo hkrati uporabljani v obće koristi in interese, kako naj se pravilno porazdeli delo, kakšne naj bodo socialne dolžnosti lastnine, kako naj se sploh ustvari pravilnejša razdelitev lastnine v mejah narodnogospodarske dopustnosti, kako naj se poskrbi za javnost lastnine itd. Tu je nanizano drug za drugim še toliko drugih čisto praktičnih problemov, da bi njih navajanje zahtevalo skoraj reprodukcijo zadnjih poglavij Gosarjevega spisa.

Avtor se reševanju teh problemov nikakor ne ogiba, marveč gre trezno in resno na iskanje sredstev, ki bi se ž njimi mogle odpraviti ovire. Izbiro med raznimi metodami oz. kardinalnimi osnovami teh praktičnih reform dela avtorju njegovo načelno svetozorno stališče enostavno, ker noče ne državnega gospodarstva, ne državnega socializma in ker tudi zavrača idejo „totalitarne“ države kot izrazito nekrščansko. V novem družabnem redu naj ravno tako veljata svoboda in enakopravnost, le nekoliko drugače bo treba pojmovati svoboščine, jim dajati nekoliko drugačno vsebino in dati več veljave tudi avtoriteti, ki brez nje ni enotnega smotrnega naravnavanja osebnih interesov v pravcu občestvenih koristi.

Razlagi, v kakšni smeri in v kakšnem obsegu naj se spremeni vsebina svobošćin, velja pretežni del drugega zvezka. Dejstvo, da izvirajo glavni nedostatki iz neurejenosti, iz pomanjkljive občestvene smotrnosti gospodarjenja, narekuje magistralno vsebino reforme. Kakor namreč stoji, da zgolj vnanja ureditev novega občestvenega gospodarstva ne zadostuje in da nobena zgolj vnanja organizacija, čeprav zasnovana po socialnih vidikih, ne more dati ljudem pravega občestvenega duha, stoji tudi, da je problem reforme predvsem organizatoričen, torej tehničen problem: racionalizem, ki vlada v zasebnem gospodarstvu, se mora razširiti na narodna gospodarstva.

Organizacija poobčestvenega gospodarskega reda stavlja zopet od svoje strani dvoje načelnih vprašanj, prvič, kdo naj nosi glavno skrb za zares enotno in smotro vodstvo celokupnega narodnega gospodarstva, in drugič, kako naj bi bil ta vodilni organ podružabljenega gospodarstva zasnovan in organiziran? V teh dveh vprašanjih, pravi avtor, je jedro problema o podružabljenem gospodarstvu. Eno in drugo vprašanje je rešljivo samo na samoupravni podlagi.

Organizatorični temelj poobčestvenega gospodarstva vidi Gosar v poklicnih stanovih kot izvrševalcih različnih socialnih funkcij (kulturnih, gospodarskih in političnih). Posamezni poklicni stanovi sami

zase (vsaki posebič) sicer ne morejo postati nosilci občestvenega reda, marveč le različni stanovi hkrati, združeni v „korporacijah“ ali v podobnih, kakor koli poimenovanih skupinah, združeni nadalje po podjetjih in strokovnih panogah, poleg njih oz. v zvezi z njimi pa morajo postati nosilci novega reda tudi socialni stanovi. Poklicni stan obsega vse, ki vršijo isti poklic ne glede na njih gospodarski in socialni položaj, socialni stanovi pa se ločijo po družabnem in gmotnem položaju, po načinu življenja, po posebnih socialnih potrebah in zahtevah in po posebnih pogledih na družabno življenje. Korporacije združujejo ljudi najrazličnejših poklicev in raznih socialnih ustanov. Socialni razredi so zgolj prehodne interesne skupine ljudi določenega socialnega položaja in niso sposobni postati bistven del organizatoričnega novega reda.

Razmotrivanja o konkretnjših organizatoričnih načinih in izmerah poobčestvenja gospodarstva obsegajo večji del drugega zvezka (str. 231—865). Po avtorjevi zamisli naj se občestveno urejeno gospodarstvo organizira v dveh smereh: navpično po obratih, podjetjih oz. skupinah podjetij in po gospodarskih panogah, prečno pa po teritorialnih enotah (občinah, okrajih, deželah in državah). Vendar pa avtor ne podaja novih oblik do podrobnosti, on poudarja izrečno, da ne gre do podrobnega izmišljati, kako naj bo poobčestveno gospodarstvo urejeno v potankostih, marveč da hoče pokazati samo načela in glavne smeri, podrobna slika pa da bo nujno zavisela od vsakokratnih razmer in se bo spreminjala. Nadalje zelo poudarja, da more ta preureditev nastati samo polagoma v okvirju posameznih narodnih gospodarstev, občestvena ureditev svetovnega gospodarstva je pa misljiva samo kot zelo oddaljena faza.

Vsebinsko je ta del spisa tako bogat in pester, da na par straneh recenzije narave obravnavanih problemov ni mogoče niti jasno označiti še manj pa odtehtavati argumentov pro in contra. Ta del spisa je tudi bogat kritičnih analiz in presoj sodobnih gibanj in pojavov, ki so v zvezi z reformatoričnimi poskusi na gospodarskem področju. Kljub temu moram opozoriti na trije. Prvič, da smatra avtor nacionalizem za vелеvažno kulturno in politično dejstvo, ki se tudi v poobčestveni družbi ne bo smelo omalovaževati. Drugič, da vsebuje ta del spisa takorekoč cel sistem narodno-gospodarske politike, to pa tako, da ne obravnava prav vsega, s čimer se bavi ta znanost, pač pa tiste, ki so danes v ospredju ali ki so v zvezi s poobčestvenjem gospodarstva. Osobito pozornost posveča reformam, ki se tičejo porazdelitve in omejitve zemljiške posesti, ureditve in omejitve zasebnega velepodjetništva in preprečitve finančnega gospodarstva finančnega velekapitala. Tretjič je omembe vredno, da se avtor ne izogiba eni izmed najspornejših točk, namreč ureditvi razmerja med samoupravnim vodstvom podružabljenega gospodarstva na eni in vrhovnimi političnimi oblastmi na drugi strani; podružabljeno gospodarstvo mora nujno biti urejeno samoupravno, v državi pa more biti le ena najvišja oblast. Razmotrivanja o načinih, kako povezati najvišje gospodarske organe v pokrajinah, deželah in v državi z najvišjimi političnimi organi v eno samo celoto in kako tudi politično življenje poobčestviti dosledno po samoupravnem načelu, spadajo k najzanimivejšim in vsebinsko najbolj bogatim. Tu bodi povedano zgolj toliko, da vodi avtorja pri reševanju tega težavnega problema njegovo načelo, da je oblast regionalnih samouprav ravnotako primarna in originarna, kakor je primarna in samobitna državna oblast; ožje politično-pravne enote spadajo sociološko v isto vrsto z državo, tej gre prioriteta le v tej smeri, kakor so določeni interesi važnejši in širši.

Ko je očrtal tako cilje in zahteve, podal popoln sestav reform, potrebnih za poobčestvenje družabnega zlasti gospodarskega življenja in opisal glavno organizatorično ogrodje, prikazuje avtor v poslednjih poglavjih še načine uresničevanja. V tem pogledu smatra, da je predvsem potrebno dvoje: a) določiti smeri, ki naj bi v njih delali za idejni in moralni prepород, in b) izbrati oblike neizogibne, če treba tudi prav radikalne praktične borbe za nov občestveni red.

Takšna je vsebina tega dela, kolikor mora interesirati vsakogar, naj si bo že katerega si bodi svetovnega nazora, kdor čuti za sodobne gospodarske in socialne probleme zanimanje.

Poleg tega pomena pa gre delu še drug važen pomen (gl. podnaslov!): ono pomeni ogromen napredek za idejno utemeljitev in programsko izpopolnitev oz. reformo krščanskega socializma oz. delo je sodobni gospodarski vedi ustrezajoč program krščansko-socialnega aktivizma, ki je avtor pri nas njegov najvidnejši zastopnik. Pisateljeva kritika dosedanjega krščanskega socializma je upravičena in utemeljena. Ta kritika očita teoretičnim in idejnim vodnikom tega gibanja med drugim, da so enostavno prevzeli organizacijsko pojmovanje družbe, da so svoj nauk preveč mehanično oblikovali kot negacijo marksističnih naukov, da pojmujejo socialno dogajanje premalo realistično in taje celo tako evidentne pojave, kakor je razredna borba, da niti niso znali zadevnih vprašanj pravilno postaviti in formulirati. Krščansko-socialno gibanje, kakor smo ga dozdaj v javnosti opazovali, hoče biti od vsega začetka pravično prav vsem, se ogreva ob nekem meglemen občem solidarizmu, proglašča neki edinstven program, ki naj bo za vse absolutno in edino pravilen, in gleda na svet preko mere simplistično. Zlasti kar se tiče gospodarskih pojavov, jih razlaga z nezadostnim, velik del pogrešnim pojmovnim aparatom, sestavljenim iz naukov sholastične, klasične in marksistične gospodarske teorije. Zavaljo tega krščanski socializem ni mogel v večjem obsegu pritegniti delavskih mas, ki občutijo razredno borbo na sebi, nekatere novejšje krščansko-socialne struje pa so v namenu, da vendar pridobe zase več delavstva, svoje stališče in težnje prilagodile marksizmu še bolj in šle celo tako daleč, da se njih program po svoji socialni in ekonomski vsebini od marksističnega le malo razlikuje.

Dr. Gosarjev aktivistični program izhaja sicer iz istih načel krščanske socialne etike, kakor nahajajo izraza v socialnih papeških okrožnicah, toda on se ne zadovoljuje z načeli, marveč gre odločen korak dalje, on se vprašuje in raziskuje: ali se dajo konkretne zahteve krščanskega socializma, kakor jih postavljajo teoretiki in politični voditelji tega gibanja, sploh udejeviti v svetu realnega dogajanja, v sedanjem gospodarskem redu, kako bi ta gospodarski red na dejanske poskuse reagiral, če bi hoteli zgolj po teoretični, mehanično zenačujoči pravičnosti urediti cene in dohodke, mezde in donose, proizvodnjo in konzum, kredit in konkurenco, delovne odnose, svojino in njeno porabo itd? Avtor vprašuje: ali gospodarska realnost sploh dopuščča integralno izvedbo dosedanjega krščansko-socialnega programa? Vrednost Gosarjevega spisa za krščansko-socialno gibanje je v tem, da pokaže, kako, v katerih točkah je dosedanja teoretična osnova njegovega praktičnega programa nepravilna in zgrešena, in korekture potrebna. Avtor predčučje, kako nespametno je zanikati takšno realno dejstvo, kakor je razredna borba, ki je naravna posledica razmer in ki je celo nujna, kjer to razmere zahtevajo. Nasprotno pa avtor zanika, da bi se mogla izvesti kakšna obsežna družbena in gospodarska reforma, ki bi mogla biti od vsega začetka enako pravična za vse. Vsekakor se avtor ne udaja optimističnemu slikanju, kako lepo bi krščanski socializem ves

svet preuredil, v njegovem spisu ni nikakšnih utopij, on rajši analizira suhoparno realnost in preiskuje za vsak posamezen krščansko-socialni postulat posebej, kakšni so v vnanjem svetu dejanski pogoji njegove uresničitve. Toliko o pomenu te knjige pro foro interno.

Gosarjevo delo ni priložnosten spis, ki ga je morda izzvala kriza poslednjih let; delo je nastajalo tako v času slabih kakor v dobi dobrih konjunktur polagoma v teku 20 let in nam predlaga izsledke ne le množestvilnih dosedanjih piščevih teoretičnih študij, ki jih je objavljaval izza svetovne vojne, marveč tudi izkustva njegovega mnogostranskega praktičnega dela. Zato tudi ni „učeno“ v običajnem smislu besede, ne polemizira z drugimi pisatelji, ne zapravlja prostora z bibliografijo. Pisatelj zna, kakor malokdo, povedati tudi najzapletenejše gospodarske probleme in njih komplekse na preprost in jasen način, tako da se delo čita dokaj gladko in razumljivo; glavni vidiki in načela se z drugimi izrazi večkrat ponavljajo, tako da čitatelj zavoljo obširnosti dela ne izgubi orientacije; „ljudsko čtivo“ delo seveda ni, marveč predpostavlja precej splošne izobrazbe.

Terminologično je spis kar moč enostaven, brez umetničenja; avtor uporablja, kjer le more, slovenske izraze in se ogiblje nadomeščanju obče znanih besed z novimi izrazi, ker bi se s tem, kakor pravi, le ustvarjala in povečala nejasnost in zmeda, ki ž njimi preti že po svoji naravi neprecizno in radi obilne in mnogomiselnne rabe precejšen del nejasno izrazoslovje socialnih ved sploh.

Skoz in skoz, v vseh delih varovana doslednost osnovnega stališča daje spisu tisto notranjo celotnost, ki jo v spisih podobne vsebine ponavadi tako zelo pogrešamo.

Na vprašanje, ali vidi in popisuje avtor dejanski stan vseskozi pravilno, ali ga predočuje v zadostnem ali preširokem obsegu, ali ne zamenjuje prehodnih pojavov s trajnimi in narobe i. pod., bi odgovorili zastopniki raznih gospodarsko-teoretičnih sistemov, struj in odtenkov seveda vsak po svoje različno. Ugotavljati to podrobno v recenziji, bi bilo že zaradi terminologije težavno. Kajti narava pojmov in izrazov socialnih ved je velik del takšna, da se podaja njihov vsebina, kakor jim jo daje pisatelj, le iz daljšega konteksta, pravzaprav šele iz duha celotnega spisa, da se dojema torej skoraj bolj čustveno kakor pa strogo racionalno. Nič pa ni lažje, kakor da daš v recenzijski oceni nehote in nevede rabljenim pojmom nekoliko drugačno vsebino in delaš s tem avtorju krivico, čitateljem pa nudiš napačno informacijo. Sicer pa pravi avtor sam, da so slike, ki jih podaja o dejanskih stanjih, nepopolne in v podrobnostih večkrat premalo točne, njemu pa da gre le za to, da naznači vsaj najvažnejše pojave.

Podobno se more reči o kritiki podanega dejanskega stanja. Pri presojanju dejanskega stanja upošteva avtor gospodarske in negospodarske razloge, se ozira na materialne in nematerialne interese, na politične, gospodarske in duhovne koristi hkrati, jih odtehtava in skuša najti tisto točko, kjer se pokaže, kateri interesi so širši, on primerja torej celokupne koristi s celokupnimi škodami. Tako postopanje zahteva tendenca spisa, ki opisuje celotno reformo družbe, ne le po eni sami plati, n. pr. gospodarski. Zavoljo tega so tudi avtorjevi kriteriji različni, niso iste narave.

O problematiki, ki sledi iz popisa dejanskega stanja in kritične njegove presoje, se more reči, da jo razkriva avtor jasno, kolikor se tiče tendence spisa samega in da kaže skoz in skoz v praktično smer.

Kar daje poleg povedanega celemu spisu posebno privlačnost, je avtorjev smisel za realnost in njegova trezna presoja razmer in možnosti. V spisu ni sicer v podobnih spisih tako priljubljenega modro-

vanja o socialno-filozofičnih antitezah, ni nikakšne monistične mesijanske miselnosti, ki bi hotela preobraziti vse po enem samem vzorcu. Družabni red, kakor ga hoče avtor, ni nikakšen utopičen svet; on ne bo niti tako nov, saj bodo v njem karteli in trusti, sindikati in razredna borba, krize in konjunkturna valovanja, profitarstvo in brezdnelni dohodki, trenja med imovitimi in manj imovitimi sloji, stanovske razlike in politični spori itd., le da bo vse to vsled smotrnega enotnega vodstva narodnega gospodarstva in radi občestvene miselnosti večine ljudi omejeno na znatno manjšo mero. Tudi se ta red po avtorjevem mnenju ne bo uresničil v bližnji bodočnosti in tudi ne popolnoma v oblikah, ki jih avtor popisuje; saj svari sam pred poskusi, uvesti novi občestveni red ali tudi le stanovski in korporacijski družabni red kar po nekem določenem vzorcu ali načrtu. Sviri tudi pred mnenjem, tako udomačenem med poborniki krščanskega socializma, da je organizatorična preureditev družbe po stanovskem oz. korporacijskem sistemu že gotova reforma. Gosar na mnogih mestih opozarja na časovno in krajevno pogojenost določenih organizacijskih oblik in radi tega ne daje nikakšnih podrobnih navodil, nasprotno, zmiraj naglaša, da ni in ne more biti edino pravilne organizacijske oblike podružabljenega gospodarstva, da je treba v novi red v prilagodeni obliki privzeti že obstoječe tvorbe in organizacije gospodarskega življenja, odklanja izumetničenost in sviri pred poskusi, z organizacijskimi ukrepi razbiti življenjsko enoto v več povsem ločenih področij (n. pr. politiko od gospodarstva in to od kulture i. pod.).

Organizacijam, kakor jih sam zamišlja, daje veliko mero elastičnosti in ves njegov oris organizacije ima, kakor zatrjuje, le bolj značaj primera, da način gospodarske organizacije, ki ga predlaga, ne more biti v vsakem primeru najboljši ali celo edino pravilen in mogoč. Tudi opominja na več mestih, kako je treba reformatične ukrepe skrbno individualizirati, sviri pred poenostavljenjem, naglim posploševanjem in zavrača pretirane upe. Njegov novi svet še nikakor ne bo absolutno idealen, le največje neskladnosti in nepravilnosti se bodo polagoma omejile na minimum.

Celoten vtis, ki ga dobiš po prečitaniu knjige, bi mogel označiti kot začudenje, kako neverjetno primitiven je današnji gospodarski in politični red kljub vsej svoji kompliciranosti in kako mnogo bo treba še reformirati, preden bodo v novem družabnem redu vsi sloji vsaj približno zadovoljno in znosno živeli.

A. Ogris.

Dr. Olšar Erich: Prispěvek k nauce o vině. Rozpravy České Akademie věd a umění. Čís. 84. V Praze 1936. Str. IV. + 164.

Monografija mladega čehoslovaškega kriminalista dr. Ericha Olšarja p. n. Prispěvek k nauce o krivdi obravnava enega izmed najzanimivejših problemov noveše teorije kazenskega prava.

Čehoslovaška literatura o tem vprašanju sicer ni tako obširna kot n. pr. nemška, vendar obsega nemalo pomembnih del. Na prvem mestu stoji brez dvoma monografija prof. Miříčka: O formách trestné viny a jih úpravě zákonné (Praha. 1902), ki je izšla tudi v nemškem jeziku.¹ Prinesla je njenemu avtorju kot enemu (poleg Löfflerja) prvih utemeljiteljev teorije predstave evropski sloves. Hkrati pa je odločilno vplivala na določbe čl. n. k. z. o krivdnih oblikah. Iz poznejših razprav Miříčka o istem predmetu naj navedemo: Trestní vina a vztah příčinný (Zborník věd právních a státních) in Odpovědnost za výsledek v přípravě osnově trestního zákona (Právník. 1911.).

¹ A. Miříčka: Die Formen der Strafschuld. Leipzig. 1905.

V novejšem času je bilo na Češkoslovaškem objavljenih več razprav o problemu krivde v neposredni zvezi z osnutkom čl. k. z.: Drbohlav: Jaké jsou formy trestné viny dle osnovy nového zákona trestního? (Právník. 1922). — Havliček: Vědomí jednání... Právník. 1930) — Solnař: Osnova trestního zákona Právník. 1926.). — Lorenz: Die Dreiteilung der Schuldformen und ihre Auswertung in den tschechoslowakischen Strafgesetzentwürfen. Prag. 1930.

Moderno problematiko t. tv. normativnega nauka o krivdi obravnavajo zlasti dela: Kallab: Trestní právo hmotné. Praha 1935. (str. 45—57) — Milota: Normativní pojetí viny a přípravná osnova čl. trestního zákona. Pocta Miříčkovi. 1933. — Ráliš: Studie o přičetnosti. Bratislava. 1931. — Foltin: Der Gedanke der Zumutbarkeit im tschechoslowakischen und österreichischen Strafrecht. Prag. 1934. V pravno-filozofski češki književnosti je omeniti v tej zvezi številna dela prof. Weyra o normativizmu v teoriji prava.

Zgoraj navedeno delo dr. Olšarja predstavlja poskus podrobne monografične obdelave problema o krivdi v smislu in duhu novejše normativne teorije. Zasledujoč razvoj kazenskopravne doktrine o krivdi, ugotavljamo namreč zelo značilen pojav. V nauku o krivdi je tja do začetka 20. stoletja prevladovala naturalistično-psihološka smer ali t. zv. psihologizem. Vprašanje o krivdi se je obravnavalo kot vprašanje o krivdnih oblikah (naklep, malomarnost). Kriminalisti so se bavili v glavnem le z delnimi problemi, kakor vrste, oblike in stopnje krivde. Skozi desetletja se je vlekel spor med zastopniki tzv. teorije volje (Willenstheorie) in teorije predstave (Vorstellungstheorie). V tem sporu kriminalistov so odmevala nesoglasja, ki so obstojala v psihološki vedi (voluntarizem, asociacionizem). Pristaši psihologistične smeri so pojmoval krivdo kot subjektivni odnos med dejanjem in storilcem (F. v. Liszt) ali kot tako relacijo med storilčevu psiho in protipravno posledico, ki jo smatra za kaznivo pozitivno pravo (Miříčka). To so bile deskriptivne (opisne) psihološke opredelbe krivde. Psihološki konceptiji krivde in njenih oblik je manjkal skupni znak, ki bi opravičeval podreditev krivdnih oblik naklepa in malomarnosti pod višji generični pojem krivde. Treba je bilo torej najti znak, ki bi bil skupen vsem oblikam krivde, ter se povzpeti na ta način do pojma krivde kot višjega pojma. Normativno pojmovanje krivde sloni na ideji, da krivde ne smemo istovetiti z njeno psihološko vsebino, temveč da predstavlja krivda določen odnos te psihološke vsebine napram normi. (Wertrelationsbegriff). O krivdi smemo govoriti, če ne obstoji samo objektivno nasprotje med storilčevim dejanjem in normo (protipravnost), marveč če opravičuje dejanje tudi očitek proti storilcu kot subjektu dejanja, da je ravnal zoper svojo dolžnost.²

Tudi avtor novejšega češkega dela o problemu krivde stoji na stališču normativne teorije. Ne soglašja pa z glavnimi zastopniki normativnega nauka (R. Frank, Goldschmidt, Freudenthal in E. Schmidt) glede važnega metodološkega vprašanja. Očita jim namreč, da motrijo kazenskopravno krivdo ne samo v okviru pozitivnega pravnega reda, temveč hkrati tudi v okviru izvenpravnih norm, zlasti etičnih. Sledeč v tem pogledu svojemu učitelju Jaroslavu Kallabu (Brno), smatra Olšar tako zamenjavanje za metodološko nedopustno. Strogi legalni pozitivizem češkega kriminalista se razvidi tudi iz naslednje njegove trditve: Vrednotenje na podlagi izvenpravnih norm, odnosno na osnovi

² Podrobneje gl.: A. Maklecov: Normativna teorija vinosti: Arhiv 1933.

kriminalno-političnih postulatov, pomeni veliko nevarnost za kazensko pravo, ker nasprotuje temeljnemu načelu: *Nullum crimen sine lege* (str. 88). Iz iste miselnosti izvira tudi negativna ocena nemške nacionalno-socialistične reforme kazenskega prava, kolikor zavrača le-ta idejo legalnosti v kazenskem pravu. Na vprašanje, ali spada pojem krivde v področje naravoslovnega, psihološko-kavzalnega spoznanja ali v področje normativnega spoznanja, odgovarja avtor tako-le: Pojem krivde je prepojen s psihičnimi elementi. Vendar te psihične sestavine (védenje, hotenje, možnost predvidenja itd.) še ne tvorijo pojma krivde. Za pojem krivde je potrebno, da se tem psihičnim elementom pridruži normativni element, t. j. vrednotenje omenjenih psihičnih aktov s stališča pravnega reda. Krivda je v tem smislu derivat pojma dolžnosti. Kršitev dolžnosti je tisti konstantni element, ki je skupen vsem krivdnim oblikam.

Nekateri zastopniki normativne teorije izvajajo iz svojih premis še nadaljnje zaključke. Psihološke sestavine naklepa ali malomarnosti so v konkretnem primeru lahko podane, toda na storilca vplivajo ponekod tako močni nagibi, da izgubi pod njih vplivom motiv dolžnosti vsaj pri povprečnem človeku svojo moč. Izmed takih nagibov stoji na prvem mestu stiska ali nuja. V zvezi s tem konstruira n. pr. Goldschmidt skrajno silo kot normativno opredeljen krivdo izključujoč razlog. So tudi avtorji, ki zanikajo krivdo v vseh primerih, v katerih od storilca po okolnostih ni pričakovati ravnanja, ki ustreza zahtevam pravnega reda. (Kriterij t. zv. „Unzumutbarkeit“, „nemislivosti drugačnega ravnanja“). Kot merilo služi ali odporna moč povprečnega dobronamernega človeka ali pa (po Freudenthalu) celo čisto-individualna odporna moč danega subjekta. Olšar pravilno naglaša, da bi uvajanje takega individualističnega kriterija pomenilo kapitulacijo pravnega reda pred delinkventi, zlasti pred zločinci iz prepričanja (str. 126.). Pravtako zavrača avtor kriterij „Unzumutbarkeit“ kot obči prezakoniti razlog za izključitev krivde: „Vina je pojem pravní a duvody vinu vylučující musí býti stanoveni v právním rádu.“ (str. 133). Relativizacijo pojma krivde smatra pisatelj za nedopustno. Sodnik se ne sme iz služitelja prava pretvoriti v gospodarja prava. Zakonodavec more tipizirati v svojih določbah situacije, pri katerih je zunanji pritisk na storilčevo duševnost tako velik, da od njega ni moči pričakovati podreditive normam zakona (situacije slične skrajni sili). Le v tem bolj omejenem obsegu priznava češki kriminalist kriterij t. zv. Unzumutbarkeit. V širšem okviru se dá ta kriterij uporabiti le pri določitvi stopnje kazenske odgovornosti, t. j. praktično pri odmeri kazni. Na kratko se Olšar dotika tudi vprašanja o tem, da-li tvori nujen element naklepne krivde storilčeva zavest o protipravnosti dejanja. Avtor sledi v tem oziru svojemu učitelju Kallabu. Slednji pa vidi v tej zahtevi le odmev zastarele Heglove ideje o načelni razliki med civilnim in kriminalnim nepravom. V zadnjem poglavju knjige je podana analiza normativnih elementov krivde v pozitivnem pravu ČSR., to se pravi v b. avstrijskem in b. ogrskem k. z. in v novelah, ki veljajo na vsem ozemlju republike. Osnutka čl. kz. avtor v tej zvezi ne omenja.

Monografija dr. Olšarja ni napisana samo z veliko vnemo in vestnostjo, temveč tudi z izrednim zanimanjem za obravnavani predmet, kar je posebno simpatično v spisu mladega znanstvenika. Na Olšarja so brez dvoma vplivale koncepcije njegovega učitelja Kallaba in vobče normativistične šole. Toda avtor je pokazal nenavadno sposobnost samostojne orientacije v silno zamotanem problemu. V svojem delu je avtor šel preko nekaterih vprašanj, ki so zvezana z naukom o krivdi

(problem determinizma in indeterminizma, vprašanje o odnosu med pojmom krivde in nevarnosti in nek. dr.). V mejah svojega ožjega temata pa je podal lepo in zaokroženo sliko sedanjega stanja nauka o krivdi. Češka akademija znanosti in umetnosti je uvrstila delo med svoje publikacije. S tem je pokazala, da zna ceniti resna prizadevanja mladih znanstvenikov tudi na polju pravnih ved. **A. Maklecov.**

Dańkowski Przemysław: Księgi sądowe lwowskie w dawnej Polce. We Lwowie, Gubrynowicz i Syn, l. 1937., str. 158.

Najnovejšega dela najznamenitejšega predstavnika poljske pravne zgodovine, ki je prikazal ustroj sodišč in pravosodja že v razpravah nepreglednega števila, ne bi omenjali v našem listu, ako ne bi smatrali za umestno, da razgrnemo v kratkih potezah zgodovino ohranjanja in ukoriščanja starih listin v preteklosti velikega mesta Lvova v svrhu primere z našimi mesti in trgi, ki so živeli pod težkimi razmerami glede križanja narodnosti in zlasti sovražnih napadov od strani Turkov. Avtor je opisal, kako so se hranile v Lvovu sodiščne knjige troje vrst: Księgi „grodzkie“, „ziemskie“ in „podkomorskie“. Prve so tudi nam že davno znane mestne knjige (Stadtbücher). O njih je zasledil avtor vesti šele iz l. 1635. A teh prvih do l. 1653 ni več. Spravljene so bile v poslopju ob rečici Peltew, pa jih je velika povodnja uničila. O teh piše avtor, da je deželni zbor l. 1699. arhivskim uradnikom, ki smejo biti samo iz rodu dobrih plemičev, zabičeval, da naj pazijo, da dobi mladina plemenitega rodu v uradih priliko, da se vadi v jurisprudenciji. „Ziemske Księgi“ (Landgerichtsbücher), knjige deželnih sodišč se omenjajo v Lvovu že l. 1618., ipak v primeri z našimi razmerami prilično pozno. Kod so se spravljale, kako so deželni stanovi skrbeli za njih ohranitev, to vse je avtor vestno dognal in popisal, pa je moral ugotoviti, da so bile tudi te po večjem delu ob veliki povodnji l. 1653. uničene. Iz l. 1666. imamo konstatacijo, da se sprijeti listi od preostalih knjig niso dali več vsaksebi ločiti. Tretje vrste knjig („podkomorskie“) so latinsko označene kot „acta granicialium“, nemško „Grenzakten“; šlo je tu za sodne spise, ki so veljali za lvovsko okolico. O njih je ohranjen register iz l. 1618., vendar le od črke a do j. Tu so zaznamovane listine iz let 1339 do 1543. K vsem svojim zgodovinskim ugotovitvam je Dańkowski dodal dokazne listine, deloma po besedilu, deloma v ekscerptih, 31 po številu. Med njimi se nahaja nekoliko „protestacij“ deželnih stanov, ki ostro obsojajo izgube sodnih knjig. Z navedbo teh raziskovanj Dańkowskega smo hoteli podpreti naše mnenje, da ni da bi se nas lotevalo malodušje, če mi kot majhen narod še ne razpolagamo z bogatimi viri o naši pravnozgodovinski preteklosti. Trdimo celó, da pri nas razmere še niso preveč tužne, le resnih delavcev na polju pravne zgodovine slovenskega ozemlja bi bilo treba pridobiti.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Andrejka Rudolf: Doneski k zgodovini uradne statistike v Jugoslaviji. Ponatis iz „Službenega Glasnika ministrstva notranjih del.“ Beograd, 1937. str. 39.

Dr. Blagojević Vidan: Medjunarodna gradjanska odgovornost avtomobilista i obavezno osiguranje ove odgovornosti. Posebni odtis iz Braniča, 1937. Str. 39.

Dr. Ehrenzweig Armin: System des österreichischen allgemeinen Privatrechtes. Zweiter Band — zweite Hälfte: Familien- und Erbrecht. Zweite Auflage, bearbeitet von Dr. Adolf Ehrenzweig. Dunaj. Manz. 1937. Str. 645. Cena S 27.50.

Dr. Ehrenzweig Albert: *Zur Erneuerung des Schadenersatzrechtes.* Dunaj, Manz, 1937. Str. 59. Cena S 5.04.

Dr. Goršič Franja: *Povodom stavljanja na snagu Zakona o izvršenju i obezbedjenju (Ip.)* Ponatis iz „Službenega Glasnika Ministarstva unutrašnjih poslova“. Beograd, 1937. Str. 25.

Dr. Krbek Ivo: *Diskreciona ocjena.* Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu, 1937. Str. 530.

Dr. Kušej Rado: *Konkordat.* Ustava in verska ravnopravnost. I. Glasnik nasledniki. Ljubljana, 1937. Str. 73.

Dr. Matijević Ivo — dr. Čulinović Ferdo: *Komentar Zakona o izvršenju i obezbedjenju.* Svetlost, Beograd, 1937. S snopiči 3, 4 in 5 je završena prva knjiga tega komentara, ki obsega predvsem zakonito besedilo s kratkimi pojasnili. Pridani so še: uredba o cenzitvi zemljišč, uredba o spremembah in dopolnitvah ip., navedba primerov, v katerih je dopusten v izvršilnih stvareh rekurz in kdaj ima rekurz odložni učinek, izčrpno stvarno kazalo. Prva knjiga ima 417 str., cena cele knjige 125 dinarjev.

Dr. Skaberne Fr.: *Rapport sur les conventions internationales pour l'assistance judiciaire.* Paris, 1937.

Dr. Ščetinec Juraj: *Nacionalni socijalizam. Idejni osnovi i socijalno ekonomska izgradnja.* Zagreb. Samozaložba, 1937. Str. 110. Cena 20 din.

Staub's Kommentar zum Allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuch. Ausgabe für Oesterreich. I. Band, 20. Lieferung, čl. 238—241. Str. 1217—1280. II. Band, 10. und 11. Lieferung, čl. 348—356. Str. 577—704. 12. und 13. Lieferung, čl. 356—369. Manz, Dunaj, 1937. Str. 705—852.

Trgovački zakon Kraljevine Jugoslavije. Predgovor napisao dr. Pavao Rastovčan. Tipografija, Zagreb, 1937. Str. 378. Cena 40 din.

Zakon o privrednim zadrugama. Predgovor napisao dr. Vinko Esih. Tipografija, Zagreb. Str. 86. Cena 15 dinarjev.

Članki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv LII, 3: Acimović M.: Nekoliko aktuelnih krivično-pravnih pitanja. Kostić L.: Saradnja skupštine i senata u donošenju zakona. Marković B.: Pravičnost kao misao i pravno iskustvo. Petković I.: Rok za odgovor na tužbu može se produžiti. Konić R.: Dostavljanje građanskih tužbi i sudskih odluka tužiocima — pravnim licima. Bartoš M.: Koncentracija hipoteke. Mirković N.: Palestina i pitanje jevrejske imigracije. — Arhiv LII, br. 4: Živanović T.: Zaštita oslobođenika u Jugoslaviji. Timoškin V.: Paralelne kazne. Blagojević B.: Pojam lica bez državljanstva. Knežević D.: Sudska odluka u građanskim sporovima i njen odjek kod parničara. Živković R.: Ugovor u poklonu u sistemu poljskog Zakonika o obligacijama. Pržić I.: Jedan prilog teoriji sankcija u Međunarodnom pravu. — Branić br. 9: Živadinović M.: Dobrotvorne ustanove Komore. Vukčević R.: Novi zakon o istupima. Radović N.: Pravni karakter garantnog pisma. Subotić Dj.: Horizontalna (etažna) svojina na zgradama. Vušović I.: Da li je sud u mogućnosti da osudi potstrekača kad je nepoznat izvršilac krivičnog dela a nije utvrđena nikakva veza između potstrekača i nepoznatog izvršioca? — Branić br. 10.: Izveštaji Odbora Advokatske komore u Beogradu. — Mjesečnik br. 10: Reichsman M.: Odgovornost za štete prouzrokovane kretanjem motornih vozila i potreba donošenja zakona u prometu motornim vozilima. Polak M.: Obezbedjenje najamnine i zakupnine po novim propisima. Stanojević J.: Odluke sudova o žalbama protiv odluka opštinskih vlasti glede neizdavanja zemljišnih uvjerenja. Koritnik B.: Javne daće kao prven-

stvene stavke. Milović A.: Opet o pitanju zamjenjivanja novčane kazne kaznama lišenja slobode. Kulaš J.: Odmjeravanje kazne. — **Policija** br. 17—18: Kulaš J.: Oštećeni krivičnim delom. Nedeljković N.: Pobacivanje u krivičnom pravu. Kecojević S.: Oduzimanje svojevlasnosti po novom vanparničnom postupku. N. F.: Novi pravilnik o nadzoru nad otpadnim vodama. Mirković Lj.: Suština patentnog prava. Osiguranje gradskih i opštinskih službenika za slučaj bolesti, starosti, iznemoglosti, smrti i nesreće. Djordjević R.: Kako da dodjemo do saznanja o pravoj visini razvijenosti kriumčarske trgovine duvanom. — **Policija** br. 19.—20.: Kulaš J.: Isključenje iz narodne zajednice. Jevtić D.: O lečenju duševno poremećenih okrivljenika za vreme posmatranja njihovog duševnog zdravlja. Vesić D.: O postupku redovnih krivičnih sudova pri izvršenju presuda u pogledu kazni lišenja slobode. Petković I.: Da li § 306 Kz. ukida kažnjivost i kod kleveta. Mišić D.: Pravo poverioca koje proističe iz § 385 g. s. p. Josip B.: Pravni položaj prinudnih udruženja u suzbijanju bespravnog rada po Zakonu o radnjama. Devečerski Z.: Podizanje novih gradjevina na selu u vezi sa taksenim propisima oko izdavanja gradjevinskih dozvola. Milićević V.: Medjunarodno udruženje kriminologa. — **Pravna Misao** br. 5—6.: Radojković M.: Kako se postavlja kolonijalni problem. Istorijski materijalizem, Krulj V.: Ništavost pravnih poslova. Čemerlić H.: Obavezno glasanje. — **Pravosudje** br. 9—10. Živanović T.: Položaj krivičnog prava u sistemu nauka. Aćimović M.: Odmjeravanje kazne. Petrović B.: Krivična odgovornost pravnih (moralnih) lica. Vesić D.: O pogrešnoj primeni propisa krivičnog sudskog postupka kod sudova na teritoriji Apelacionih sudova u Beogradu i Skoplju. Šapčanin S.: Nekolike primedbe na Predosnovu Gradjanskog zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju. Kosijer I.: Kako da se postupa sa jednom menicom koju je akceptiralo više dužnika medju kojima je jedan zemljoradnik pod zaštitom Uredbe a svi ostali van svake zaštite? Kazimirović R.: Organizacija crkvenih sudova na način, koji će, po mogućstvu biti jednoobrazan u celoj pravoslavnoj crkvi i sastav crkvenog kaznenog postupka. Blagojević V.: Kakav značaj ima odredba u ugovoru o zakupu sa javnim vlastima da se zakupno dobro po isteku zakupa ima vratiti u primljenom stanju. Hiršl J.: O obezbeđenju imovine u postupku prinudnog poravnanja van stečaja. Petković I.: Dali sudija odn. sudijski pomoćnik može biti zapisničar u izbranom sudu. Deveskovi A.: Specialno formalno pravo Uredbe o likvidaciji zemljoradničkih dugova i njegova primena u praksi. Stjepanović N.: Postupak u Glavnoj kontroli posle donesenih presuda Državnog saveta po tužbama Glavne kontrole. Manojlović M.: Za hitno donošenje Zakona o sudijama.

Razne vesti.

Prof. dr. Čedomiru Markoviću v spomin. Dne 2. septembra t. l. je po dvodnevnim boleznima u svojem 62. letu umrl profesor subotičke pravne fakultete dr. Čedomir Marković. Rojen u valjevskom okrugu, je dovršil gimnaziju u Šabcu; po maturi in vojaškem roku je dve leti živel doma v vasi, hoteč postati kmet. Premislil si je, odšel na Dunaj in v Gradec; tu je bil l. 1904 promoviran za doktorja prava. Po par letih sodniške službe, v kateri se je že pokazal njegov kritični duh, je postal odvetnik. Udeležil se je vojni od l. 1912 dalje, šel skozi Albanijo, v Bizerto, nazaj v domovino. L. 1918 je postal zopet sodnik, l. 1920